

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЯК ФАКТОР ПОКРАЩЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

А.М. Білоченко, к.е.н.

Міністерство аграрної політики та продовольства України

Питання продовольчої безпеки посідає ключове місце в концепціях національної безпеки усіх розвинених країн. Як засвідчує світова практика, лише та держава, що може гарантувати забезпечення населення продуктами харчування в будь-яких умовах, здатна проводити незалежну політику. Важливу роль у забезпеченні належного рівня продовольчої безпеки країни відіграє ступінь розвитку її аграрного сектору та рівень його фінансово-кредитного забезпечення.

Актуальні проблеми продовольчої безпеки в Україні та в інших державах знайшли своє відображення у роботах таких дослідників, як В.Я. Амбросов, Ю.Д. Білик, В.І. Бойко, П.П. Борщевський, В.І. Власов, В.П. Галушко, О.І. Гойчук [1], А.В. Гордєєв, Д.П. Доманчук, З.І. Ільїна, М.В. Калінчик, С.М. Кваша, І.І. Лукінов, Ю.О. Лупенко [2], В.М. Олійник, Б.Й. Пасхавер, Е.Е. Румянцева, П.Т. Саблук, О.В. Скидан, І.Н. Топіха, В.О. Точилін, В.М. Трегобчук, М.Й. Хорунжий, Ю.С. Хромов, Л.М. Худолій, Г.В. Черевко, О.М. Шпичак, О.В. Шубравська, В.В. Юрчишин та інших. В той же час, фінансовим аспектам порушеного питання поки-що не приділяється достатньо уваги.

Аграрний сектор був і залишається важливою стратегічною галуззю вітчизняної економіки, яка формує 17% валового внутрішнього продукту країни та 60% фонду споживання українського населення, займає друге місце серед інших галузей економіки у товарній структурі експорту та є чи не єдиною галуззю, яка забезпечує

позитивне зовнішньоекономічне сальдо.

За результатами роботи у 2010-2012 роках середньорічне виробництво зерна в Україні складало близько 50 млн тонн. Значно зросло виробництво олійних, технічних культур, а також продукції тваринництва. Зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції прискорило розвиток харчової промисловості. Зокрема, сьогодні високий технологічний та якісний рівень демонструють м'ясо-молочна, оліє-жирова та кондитерська промисловості.

Зазначені та ряд інших змін відбулися завдяки реформуванню аграрної сфери нашої держави на основі приватної власності та значної активізації процесів приватизації. Крім того, позитивний вплив на зазначені процеси мало вдосконалення механізмів державної фінансової підтримки розвитку АПК України, підвищення ролі державного регулювання внутрішнього ринку за рахунок державних інтервенцій, розвиток системи кредитування аграріїв.

В той же час, у поточному році гострим залишається саме питання бюджетного фінансування потреб галузі. Так, Законом України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” Мінагрополітики України передбачено видатки обсягом 15,7 млрд грн. (що на 2,3 млрд грн або на 15% менше ніж у 2012 році). Для підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу держбюджетом на 2013 рік передбачено лише 8,1 млрд грн (на 2,2 млрд грн менше, ніж у попередньому році). Зокрема, із загального фонду передбачено лише 91,8 млн грн, (на 1,1 млрд грн., або в 13,3 раза менше, ніж у 2012 році), а із спеціального фонду – майже 8,0 млрд грн (на 1,1 млрд грн., або на 11,6% менше, ніж у 2012 році).

Слід відмітити, що за даними Мінагрополітики України, обсяг кредиторської заборгованості за основними програмами підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу складає понад 1,1 млрд грн. Таким чином, передбачена у бюджеті 2013 року сума асигнувань (91,8 млн грн) не дає можливості забезпечити у поточному році навіть погашення кредиторської заборгованості (600,0 млн грн) минулих років та позбавляє можливості забезпечити здешевлення відсоткових ставок за кредитами як найбільш ефективного та затребуваного заходу.

У зв'язку із вищезазначеним, у разі внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” за підсумками роботи у 1 кварталі, доцільно збільшити у поточному році обсяг видатків загального фонду державного бюджету щонайменше на 1 млрд грн, в тому числі на погашення кредиторської заборгованості – 600 млн грн. та для забезпечення надання фінансової підтримки

підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів – 400 млн гривень. Найбільш оптимальними підходами до використання коштів державної підтримки АПК на 2013 рік в умовах, що склалися, вважаємо наступні:

1) основний обсяг державної підтримки здійснюватиметься за рахунок коштів спеціального фонду (спрямування для потреб сільськогосподарських товаровиробників 40% сум ПДВ за реалізоване молоко, м'ясо та іншу продукцію тваринництва до спеціального фонду (на розвиток тваринництва) на противагу 30% у 2012 році; державна підтримка розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства; формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду);

2) використання коштів переважною мірою на поворотній основі.

Зокрема, було б доцільно змінити форму надання державної підтримки розвитку АПК за рахунок коштів загального фонду державного бюджету з безповоротної на поворотну за такими бюджетними програмами, як «Часткове відшкодування суб'єктам господарювання вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів та підприємств з виробництва комбікормів», «Державна підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів», «Часткове відшкодування вартості будівництва нових тепличних комплексів», «Розвиток зрошувального землеробства шляхом лізингу зрошувальних систем».

За оцінками фахівців, впровадження програм підтримки на поворотній основі дасть змогу відмовитись через 3 роки від їх фінансування із загального фонду державного бюджету за рахунок акумульованих коштів. На відміну від поворотної, фінансову допомогу на безповоротній основі доцільно надавати пріоритетним галузям сільського господарства і за тими напрямками, де фінансування на поворотній основі недоцільне або неможливе. Такими, зокрема, можуть бути допомога галузі тваринництва (як пріоритетній); підтримка сільгосптоваровиробників шляхом здешевлення страхових платежів; здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів.

Також, враховуючи необхідність розвитку соціальної сфери села, серед пріоритетних напрямів фінансування обов'язково повинні бути програми розвитку сільських територій, дорадництва та фермерства, а також програма державної підтримки сільгосптоваровиробників шляхом здешевлення страхових платежів. Крім прямої державної підтримки для сільгосптоваровиробників у поточному році продовжує діяти й непряма державна підтримка у

вигляді фіксованого сільськогосподарського податку та спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського і лісового господарства та рибальства.

Необхідно зазначити, що за оцінками експертів, непряма державна підтримка є досить вагомим доповненням до прямої бюджетної підтримки, яка залишається недостатньою порівняно з аналогічною підтримкою у сусідніх державах (Білорусь, Росія) та у декілька разів меншою, ніж у країнах Європейського Союзу. Саме непряма державна підтримка для сільгосптоваровиробників є особливо відчутною в умовах фінансової кризи та обмеженого фінансування потреб на розвиток агропромислового комплексу за рахунок прямих дотацій з бюджету. За оцінками експертів, загальна сума непрямой державної підтримки сільгосптоваровиробників у 2011 році становила 16,0 млрд грн, за підсумками 2012 року – очікується на рівні понад 17,2 млрд гривень.

Враховуючи те, що непряма державна підтримка забезпечується автоматично – без втручання будь-яких органів виконавчої влади, це має надзвичайно важливе значення у спрощенні податкових відносин у галузі сільського господарства, зменшує трудомісткість і витрати на адміністрування податків. Така сприятлива політика створила необхідні умови для надходження інвестицій та розвитку аграрного бізнесу, що, в свою чергу, забезпечило щорічне зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів (у 2012 році – 42,1 млрд грн, що на 2,0 млрд грн, або 4,8% більше, ніж у 2011 році) та позитивне зовнішньоекономічне сальдо, яке у 2012 році становило 10,3 млрд дол. США, що на 3,8 млрд дол. США, або на 63,1% більше, ніж у 2011 році.

Збереження непрямой державної підтримки для сільськогосподарських товаровиробників дозволить їм у подальшому використовувати спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського і лісового господарства та рибальства та сплачувати фіксований сільськогосподарський податок. Крім того, на сьогодні у нашій державі майже сформоване законодавче та нормативно-правове поле для формування принципово нового для України механізму кредитування середнього та малого бізнесу шляхом запровадження іпотеки сільськогосподарських земель через Державний земельний іпотечний банк. На нашу думку, його робота забезпечить стабільну фінансову підтримку малого та середнього сільськогосподарського товаровиробника шляхом надання банком дешевих кредитних ресурсів.

Також потрібно продовжити зусилля у напрямку підтримки найбільш дієвих програм розвитку аграрного комплексу у

найважливіших та перспективних галузях. Саме такий системний підхід дасть мультиплікаційний ефект, що буде виражений не лише у позитивній динаміці показників розвитку аграрного сектору та української економіки в цілому, у забезпеченні високого рівня продовольчої безпеки країни та значному зростанню її експортного потенціалу, але й призведе до підвищення рівня зайнятості сільського населення, а також буде сприяти комплексному розвитку сільських територій.

Література

1. Гойчук О. І. Продовольча безпека [Текст] / О.І. Гойчук. – Житомир: Полісся, 2004. – 347 с.
2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.